

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351.824.5

Березовська О.В.

Університет митної справи та фінансів

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В РАМКАХ УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ

У статті викладено підходи до вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України в умовах інтеграції до світового господарства. Обґрунтовано важливість використання окремих підходів під час формування митної політики країни в рамках угоди про вільну торгівлю. Досліджено особливості митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі Мексики та Японії. Проведено аналіз стану та перспектив розвитку зовнішньоекономічних відносин України з Мексикою та Японією в аспекті можливого укладання преференційних торговельних угод.

Ключові слова: державне регулювання, митно-тарифне регулювання, мито, зовнішня торгівля, угода про вільну торгівлю.

Постановка проблеми. Сучасні світові умови розбудови зовнішньоторговельних відносин вимагають від учасників постійної оптимізації та вдосконалення їхньої митної політики. Нерідко країни мають складну та розгалужену систему преференційних торговельних договорів між окремими країнами або їхніми угрупованнями, під час укладання яких беруться до уваги економічні, політичні, культурні особливості та інші з метою створення сприятливих умов зростання конкурентоспроможності продукції на зовнішніх ринках. Тому стратегічно важливим напрямом України як неодмінного учасника цього процесу є аналіз і пошук нових країн-партнерів за певними критеріями, а також формування ефективного механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Вектором досліджень ще до початку переговорів із цього приводу зазвичай є визначення економічної доцільності укладання угоди про вільну торгівлю з окремими країнами через врахування особливостей їхньої митної політики, конкурентоспроможності продукції на нових ринках збуту, змін структури експортно-імпортних потоків в умовах зниження ставок мит за окремими товарами та іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти використання інструментів митного регулювання зовнішньої торгівлі Укра-

їни, а також напрями вдосконалення митної політики в умовах інтеграції України до світового господарства було досліджено вітчизняними науковцями, зокрема в роботах П.В. Пашка, О.Б. Єгорова, І.Г. Бережнюка, Л.М. Івашової, О.П. Борисенко, О.П. Гребельника та інших учених. Також значна увага таких науковців, як Чері Тейлор, Шуйіро Урата, Еміко Фукасе, Вілл Мартін, Карлос Серрано, Альма Мартінес, та інших приділялася вивченню стану та перспектив розвитку зовнішньоекономічних зв'язків між країнами в умовах лібералізації їхньої митної політики, перевагам і недолікам співпраці країн в аспекті преференційних торговельних угод та іншому. Водночас моніторинг і пошук оптимальних шляхів розбудови зовнішньоторговельних відносин України з іншими країнами в контексті укладання угод про вільну торгівлю й досі залишається надзвичайно важливим та актуальним напрямом досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження напрямів удосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі України в умовах інтеграції до світового господарства в контексті укладання угод про вільну торгівлю з окремими країнами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес узгодження та підписання угоди про вільну торгівлю має складну та довготривалу про-

цедуру, важливою частиною якої є визначення особливостей механізму митного регулювання зовнішньої торгівлі окремих країн. Питання щодо митної політики мають підніматися ще на етапі вибору країн-партнерів із визначенням ступеня захисту внутрішнього ринку від імпортованої продукції та перспектив подальшої співпраці.

Останніми роками Україна підписала ряд угод про вільну торгівлю з державами ЄАВТ, країнами ЄС, Канадою та іншими країнами, а з Державою Ізраїль процес вийшов на завершальний етап. Результатами цих угод є поліпшення торговельних умов для українських виробників через лібералізацію митної політики держав. Також анонсувався початок переговорів у цьому напрямі з такими країнами, як Республіка Сербія, Республіка Туреччина, Республіка Сінгапур та США [1; 2].

Розглянемо більш детально початковий етап, який передбачає пошук перспективних напрямів співпраці з країнами, аналіз особливостей механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі та економічних переваг від подальшого підписання угод про вільну торгівлю України з окремими країнами.

З позиції економічної доцільності під час розбудови відносин між країнами в аспекті митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі можна виокремити основні підходи, зокрема такі:

- поліпшення торговельних умов для тих галузей, які посідають вагоме місце в структурі економіки або активно розвиваються. Водночас вихід цієї продукції на новий ринок є вигідним для виробників, а високий рівень захисту через використання різноманітних інструментів митно-тарифного регулювання окремої країни чинить істотну перепону та знижує конкурентоспроможність продукції основних галузей;

- поліпшення торговельних умов для перспектив інших галузей, частка яких є незначною в структурі економіки або взагалі відсутні, але є передумови для їх розвитку. Водночас виробники продукції основних галузей не здобувають істотних переваг за умов лібералізації механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі окремої країни.

Звісно, у сучасних умовах не можна їх виокремити один від одного під час розгляду можливих торговельних переваг від укладання угоди про вільну торгівлю між країнами, але необхідно їх враховувати в комплексі, де за окремим підходом буде вирішальна роль.

Проаналізуємо детальніше можливі успішні напрями співробітництва України з іншими кра-

їнами в напрямі вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі із застосуванням вищезазначених підходів.

Основними товарами експорту України, за результатами 2017 року, становили, зокрема, чорні метали, зернові культури, жири та олії тваринного або рослинного походження, руди, шлак і зола, електричні машини, насіння та плоди олійних рослин, механічні машини та інше. З огляду на пошук нових ринків збуту продукції українського виробництва за першим підходом перспективним напрямом подальшого розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України можуть стати Мексиканські Сполучені Штати.

За підсумками I кварталу 2018 року, на експорт продукції українського виробництва до цієї країни припадало тільки 0,4% від загального обсягу експорту України за вартісними показниками, а на імпорт – 0,4%. Тривалий час обсяги торговельних операцій перебувають на сталому рівні [3].

Мексика імпортує значну кількість кукурудзи, соєвих бобів, пшениці та суміші пшениці й жита (меслин), свинини, м'яса свійської птиці та іншого. Оскільки ці товарні позиції займають значну частину експорту продукції агропродовольчого комплексу України, то привабливим новий ринок може стати в цьому напрямі. Серед непродовольчих товарів більшість припадає на машини та обладнання, нафтопродукти та інше, але чорні метали, вироби з чорних металів, алюміній і вироби з нього, мідь і вироби з неї та інше становлять значні обсяги імпорту Мексики. За вартісними показниками імпорт зазначених недорогочінних металів і виробів із них становив близько 7% від загального обсягу імпорту Мексики у 2016 році [4; 5].

Зважаючи на те, що зазначені товари становлять вагому частину в сукупному обсязі експортних операцій України, то подальше поглиблення зовнішньоторговельних відносин України та Мексики є важливим напрямом співпраці між країнами. З іншого боку, спростивши доступ до українського ринку окремих товарів із Мексики, можна диференціювати товарну структуру споживання та створити сприятливі умови для розвитку окремих галузей. Водночас сьогодні істотну перепону в доступі до ринку Мексики вітчизняним виробникам чинять особливості її митної політики.

Загалом, механізм митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі Мексики характеризується високим рівнем захисту внутрішнього ринку, особливо щодо продукції сільського господарства, продовольчих товарів, текстильної про-

мисловості, машинобудування та іншого. Хоча останніми роками відбувається поступова лібералізація митної політики країни, значну роль у якій відіграють й торговельні угоди з окремими країнами. Найближчим часом має набрати чинності Всеохоплююча та прогресивна угода про транстихоокеанське партнерство між такими країнами, як Австралія, Держава Бруней Даруссалам, Канада, Японія, Нова Зеландія, та іншими. Відповідно, передбачено зниження до нульового рівня мита за значним переліком товарних позицій, за іншими – зниження ставок мита протягом перехідного періоду. Також за окремими товарними позиціями передбачено використання тарифної квоти, зокрема до певних видів молочної продукції, пальмової олії, обсяги якої поступово збільшуються до передбаченого рівня [6].

Сьогодні за окремими товарними позиціями, які становлять більшість експорту України, встановлено ставки мита, які суттєво знижують конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробництва. Наприклад, з імпорту пшениці та суміші пшениці та жита (меслин) стягується мито в розмірі 67%, ячменю – 115%, сирової олії з насіння льону – 10%, м'яса та їстівних субпродуктів свійської птиці – від 10% до 234%, а на окремі вироби з алюмінію та чорних металів – коливаються від 5% до 15% та інше. Також щодо імпорту окремих товарів митним тарифом Мексики передбачено використання сезонних мит, зокрема в період з 1 січня по 30 вересня ввезення соєвих бобів, насіння сафлору здійснюється за нульовими ставками мита, а з 1 жовтня по 31 грудня – за ставкою в 15% та 10% відповідно. Водночас ввезення значної кількості товарів передбачено без стягування мита, зокрема олії соняшникової, соєвої, чорних металів та інше [7].

За іншим підходом, оцінюючи можливі переваги від лібералізації митної політики, перспективним напрямом подальшого розвитку зовнішньоекономічних відносин України може стати Японія.

Нині обсяги торгівлі між країнами є незначними, й останніми роками ситуація суттєво не змінювалась. Наприклад, за підсумками I кварталу 2018 року, за вартісними показниками обсяги вивезеної продукції з України становили близько 0,35% від загального обсягу експорту, а імпорт – 1,2%. Але поглиблення зовнішньоторговельних відносин між країнами може сприяти розвитку окремих галузей в Україні, зокрема хімічної, деревообробної, текстильної промисловості та інше.

Основна частина імпорту Японії припадає на машини та обладнання, транспортні засоби, палива мінеральні, продукцію хімічної промисловості та інше. Географічні, історичні та культурні особливості Японії сформували певну товарну структуру споживання всередині країни, що істотно відрізняється від інших регіонів світу. Товари, які характерні для українського експорту, становлять незначну частину імпорту цієї країни. Наприклад, у 2017 році за вартісними показниками ввезення продуктів харчування становило 9,3%, виробів із заліза та сталі – 1,2%, руд і концентратів залізних – 1,4% та інше. Водночас через особливості японської кухні частка імпорту соняшникової олії в загальному обсязі рослинних олій становила 1,6%, частка пшениці в загальному обсязі ввезених зернових культур – 28%. Але й присутність товарів українського виробництва серед таких товарів, як рослинна олія та зернові культури, сьогодні є досить незначною, а саме – 0,5% та 5% відповідно [8].

Механізм митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельних потоків Японії є досить складним через використання різноманітних інструментів і диференційованим відповідно до чинних торговельних угод. Рівень захисту внутрішнього ринку Японії від імпорту, що забезпечується за допомогою інструментів митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі, здебільшого зростає зі ступенем обробки продукції. Хоча до значної кількості товарних позицій застосовується мито з нульовою ставкою. Наприклад, ставки мита до певних видів одягу коливаються від 4,4% до 20%; взуття – 30% або 4300 YEN за пару залежно від того, що більше; кондитерських виробів – від 10% до 29,8% та інше [9].

Серед особливостей митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі Японії є використання тимчасових ставок мит, які запроваджуються на короткотерміновій основі з метою задоволення певних потреб внутрішнього ринку або з інших причин і завжди мають преференційний характер щодо повних ставок мит. Також митному тарифу Японії властива наявність таких інструментів, як тарифна квота, яка здебільшого застосовується в рамках угод про вільну торгівлю, та сезонні мита. Ці мита характеризуються наявністю двох періодів і зниженням розміру ставки переважно вдвічі протягом одного з них, зокрема щодо імпортованих свіжих помаранчів, винограду, бананів [10].

Лібералізація митної політики Японії щодо продукції українського виробництва, звісно, сприятиме зростанню її конкурентоспроможності, зва-

жаючи на існуючий рівень захисту за допомогою різноманітних інструментів митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Але, беручи до уваги особливості внутрішнього ринку цієї країни, суттєвих змін обсягів поставок основних товарів, що експортуються Україною, не варто очікувати. Вплинути на зростання експорту окремих товарів може їх адаптація до потреб і вимог східного ринку. Прикладом може стати рослинна олія, оскільки характерним для японської кухні є сезонність, екологічність, поєднання декількох видів рослинних олій та інше.

Але загалом прерогативу необхідно надати іншим товарам, виробництво яких тільки розвивається або має передумови для започаткування в Україні, зокрема продукції текстильної, хімічної, деревообробної промисловості, деяким продовольчим товарам та іншому. Наприклад, японський ринок є великим споживачем текстильної продукції. Зокрема, імпорт тканин, пряжі, одягу, аксесуарів і сумок за підсумками 2017 року склав 6% від загального обсягу імпорту країни за вартісними показниками [8]. Частка імпортованих товарів українського виробництва серед них сьогодні є досить незначною, однією з причин чого є високий рівень захисту цієї галузі. Серед товарів продовольчої групи, виробництво яких може стати перспективним за умов лібералізації митної політики Японії, можна виокремити м'ясо великої рогатої худоби, мідії, молочну продукцію, виноград, черешні, яблука, кондитерські вироби та інше.

Варто зазначити, що до експортних потоків товарів українського походження існує преференційний режим торгівлі в рамках Генералізованої системи преференцій Японії, відповідно до якого експорт визначених товарів здійснюється без сплати мита або за зниженими ставками за певних умов. Крім України, зазначені преференції розповсюджуються на значну кількість країн за окремими винятками за переліком товарів і процедур їх отримання. Також для країни-бенефіціара існують обмеження обсягів доступу до внутрішнього ринку Японії за визначеною процедурою, у разі перевищення яких окремих товарів країни вилучається з преференційного режиму на певний строк. Надані відповідно до цієї системи поступки за окремими товарами є незначними та здебільшого оминають найбільш захищені митним тарифом Японії групи товарів. Необхідно зауважити, що дія Генералізованої системи преференцій Японії буде чинна до 31 грудня 2021 року. Сьогодні зазначені преференції можуть дещо покращити конкурентоспроможність товарів українського

походження, зокрема жита, сорго зернового, окремих хлібобулочних виробів, окремих виробів із чорних металів, алюмінію та іншого [11].

Стратегічно важливим напрямом має стати співпраця України з Японією та Мексикою в аспекті лібералізації митної політики з огляду й на те, що ці країни мають розгалужену систему торговельних угод із тими країнами, з якими українська сторона провадить торгівлю на преференційній основі або тільки її планує. Наприклад, Японія співпрацює в умовах лібералізації митної політики зі Швейцарією, Мексикою, Сінгапуром та іншими країнами, а також анонсувався початок співпраці з країнами ЄС. Зі свого боку Мексика має ще більше країн-партнерів, серед яких є Канада, США, Ізраїль, країни ЄС, держави ЄАВТ та інші. Важливим також є набрання чинності найближчим часом Угоди про транстихоокеанське партнерство, учасниками якої є Мексика та Японія серед багатьох країн цього регіону, що в майбутньому може вплинути на перерозподіл зовнішньоторговельних потоків загалом.

Висновки. Угода про вільну торгівлю за умов виваженого підходу до пошуку торговельних партнерів і формування ефективного механізму митного регулювання, що буде враховувати економічні, соціальні, політичні, культурні та інші фактори зацікавлених сторін, сприятиме оптимальному зростанню обсягів експортно-імпорتنих операцій країн-партнерів. Для України цей напрям роботи є важливим з огляду на можливість диференціації ринків збуту для вітчизняних виробників, мінімізації ризиків від кон'юнктурних змін, збільшення конкуренції та інше.

За таких умов перспективним напрямом може стати поглиблення зовнішньоекономічних відносин України з Мексикою та Японією. Водночас основний економічний ефект від лібералізації митної політики зазначених країн українські виробники можуть отримати від зростання конкурентоспроможності продукції основних галузей експорту – у випадку з Мексикою, та перспектив розвитку й зростання обсягів поставок продукції окремих галузей, які займають незначну частку експорту – у випадку з Японією. Збільшити конкурентоспроможність продукції, що експортується до Мексики та Японії, можна також дослідивши потреби та вподобання споживачів, вимоги до якості, ситуативні особливості, традиції та інше.

Подальші дослідження лібералізації митної політики за умов укладання угод про вільну торгівлю потребують більш детального аналізу еко-

номічних переваг і недоліків поглиблення зовнішньоекономічних відносин України з іншими країнами. Під час переговорного процесу надзвичайно важливим також має стати подальший аналіз і визначення оптимального рівня захисту

окремих галузей через інструменти митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі, а також вирішення спорів і можливість внесення змін до торговельних угод та інше, що потребує подальшого дослідження.

Список літератури:

1. Participation in Regional Trade Agreements. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/rta_participation_map_e.htm (дата звернення: 25.06.2018).
2. Україна розраховує на зону вільної торгівлі зі США. URL: <http://dzi.gov.ua/press-centre/news/ukrayina-rozrahovuye-na-zonu-vilnoi-torgivli-zi-ssha/> (дата звернення: 22.06.2018).
3. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами у січні – квітні 2018 року. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.06.2018).
4. MEXICO. Agricultural Products. URL: <http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=JP%2cKR%2cMX%2cNZ%2cUA> (дата звернення: 23.06.2018).
5. Anuario estadístico y geográfico de los Estados Unidos Mexicanos 2017. URL: <http://www.beta.inegi.org.mx/app/biblioteca/ficha.html?upc=702825097912> (дата звернення: 24.06.2018).
6. TARIFF SCHEDULE OF MEXICO (HS2012). URL: https://www.gob.mx/cms/uploads/attachment/file/113686/2-D_Mexico_Tariff_Elimination_Schedule.pdf (дата звернення: 22.06.2018).
7. MEXICO. Part A.1 Tariffs and imports: Summary and duty ranges. URL: <http://stat.wto.org/TariffProfile/WSDBTariffPFView.aspx?Language=E&Country=JP%2cKR%2cMX%2cNZ%2cUA> (дата звернення: 23.06.2018).
8. Trade Statistics of Japan. Ministry of Finance. URL: http://www.customs.go.jp/toukei/info/index_e.htm (дата звернення: 25.06.2018).
9. 1204 Duty Rates for Major Products. URL: http://www.customs.go.jp/english/c-answer_e/imtsukan/1204_e.htm (дата звернення: 22.06.2018).
10. Japan's Tariff Schedule as of April 1 2018. URL: http://www.customs.go.jp/english/tariff/2018_4/index.htm (дата звернення: 25.06.2018).
11. Generalized System of Preferences. EXPLANATORY NOTES FOR JAPAN'S SCHEME. URL: <https://www.mofa.go.jp/policy/economy/gsp/explain.html> (дата звернення: 26.06.2018).

ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА ТАМОЖЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ УКРАИНЫ В РАМКАХ СОГЛАШЕНИЯ О СВОБОДНОЙ ТОРГОВЛЕ

В статье изложены подходы к совершенствованию механизма таможенного регулирования внешней торговли Украины в условиях интеграции в мировое хозяйство. Обоснована важность использования отдельных подходов при формировании таможенной политики страны в рамках соглашения о свободной торговле. Исследованы особенности таможенного регулирования внешней торговли Мексики и Японии. Проведен анализ состояния и перспектив развития внешнеэкономических отношений Украины с Мексикой и Японией в аспекте возможного заключения преференциальных торговых соглашений.

Ключевые слова: государственное регулирование, таможенное регулирование, пошлина, внешняя торговля, соглашение о свободной торговле.

DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT OF MECHANISM OF CUSTOMS REGULATION OF INTERNATIONAL TRADE OF UKRAINE IN FREE TRADE AGREEMENT

The article has described approaches to improve the mechanism of customs regulation of international trade of Ukraine under the conditions of the integration into the world economy. The importance of using of certain approaches to the formation of the customs policy of the country under the Free trade agreement has been substantiated. Features of customs regulation of the international trade of Mexico and Japan have been explored. The analysis of the condition and perspectives of development of foreign economic relations of Ukraine with Mexico and Japan in the aspect of possible conclusion of preferential trade agreements has been conducted.

Key words: state regulation, customs regulation, customs duty, international trade, free trade agreement.